

Sepia's in de Oosterschelde. Foto: Bas van der Sanden.

Oosterschelde

DE PAREL VAN ZEELAND ZOEKT DE RUIMTE

Guido Krijger

De Oosterschelde is de parel van Zeeland. Ons Nationaal Park is het resultaat van de eeuwenoude wisselwerking tussen mens, zee en de Schelde. Deze rivier ontspringt in Frankrijk en kronkelt 350 km door België voordat ze in Zeeland arriveert en overgaat in de Westerschelde.

Ooit lag de rivierbedding van de Schelde in wat nu de Oosterschelde is. Tot in de middeleeuwen was de Oosterschelde een vrij kleine rivierarm. In de loop der eeuwen werd de invloed van de Noordzee steeds groter en drong zout water het land in. Er ontstond een dynamisch spel tussen de Noordzee en de rivier de Schelde. Een estuarium kreeg vorm. Uitwisseling van slib, zand, zoet en zout zorgden voor een enorme levendigheid. De schorren en oesterbanken die ontstonden waren destijds onze natuurlijke bescherming als de zee in een woeste stemming was. Door inpolderingen en het aanleggen van dijken heeft

de Oosterschelde in de laatste eeuwen de huidige omvang gekregen.

Afsluiting

Tallose vloedten teisterden het land tot men na de Ramp in 1953 besloot tot een versnelde uitvoering van de Deltawerken. Eerst was er sprake van een volledige hermetische afsluiting, maar gelukkig viel bij de Oosterschelde op het laatste moment de keuze op een halfopen pijlerdam. Hierdoor bleef enige eb- en vloedwerking in de Oosterschelde bewaard. Door de aanleg van de Oesterdam en de Philipsdam werd de Oosterschelde afgesloten van de

zoetwatergebieden landinwaarts. Het karakter van de Oosterschelde veranderde van een estuarium in een zeearm, eigenlijk een verlengstuk van de Noordzee. Het leven was ineens niet meer zo vanzelfsprekend als je bewoner was van het estuarium. Doordat de rivieren geen zoetwater en slib meer naar de Oosterschelde brengen en het getij getemperd is, neemt de variatie in leefgebieden en biodiversiteit sterk af. De natuur had een eigen stem nodig en die kwam er: het Nationaal Park Oosterschelde.

Zandhonger

Het zand in een zeearm is geen rustig leven beschoren. Bij woest weer woelen de golven het zand van platen en slikken los. Dit zand belandt in de geulen ernaast. Bij rustig weer schuurt de vloedstroom het zand uit de geulen en legt het op de platen en slikken. Deze erosie- en sedimentatie-processen wisselen elkaar af en waren voor de aanleg van de Oosterscheldekering min of meer in evenwicht. Door de aanleg van de Oosterscheldekering is het getijvolume met ruim een kwart afgenomen. De daardoor zwakkere vloedstroom is nu niet meer in staat om het zand uit de geulen de platen en slikken op te werken. Terwijl de krachtige golven het zand nog steeds wel van de platen afvoert. Het zand dat in de geulen belandt, blijft daar liggen. Het lijkt alsof de geulen ieder korreltje hongerig in zich opnemen: de geulen hebben zandhonger.

Gevaar

Platen en slikken worden steeds lager en schorren worden steeds kleiner. Als we dit evenwicht niet herstellen, zijn alle platen, slikken en schorren aan het einde van deze eeuw verdwenen. Vogels hebben steeds minder tijd om te eten, want de vloed overspoelt hun etenstafel steeds sneller.

Voor zeehonden worden de gebieden om te rusten en te zogen steeds kleiner. Daarnaast worden de golven door het afkalven van zandplaten en het verdwijnen van schorren niet meer geremd en slaan ze met meer geweld op de achterliggende dijken. Zo worden de dijken heviger aangetast, wat een gevaar kan zijn voor de veiligheid in en rond de Oosterschelde.

Helder als glas

Maar de Oosterschelde is nog steeds prachtig, met water helder als glas dat het rijke blauw van de hemel weerspiegelt, omringd door een kunstmatige rotskust (de dijken). Die rotskust is een ideale plek voor bewoning van zeewieren. Met hun houvast zitten ze stevig op rotsen verankerd waar ze in het heldere water aan fotosynthese kunnen doen en hiermee zuurstof produceren.

Behalve de prachtige driekleur van de honderdvijftig soorten zeewier vind je er ook bontgekleurde wezens zoals zakpijpen en sponzen, galante anemonen met de naam zeeanjer en wezentjes die zeevitrage heten. Verder ook blauwe visjes met een zuignap op de buik, brokkelsterren in diverse kleuren en garnalen met mooie blauwe en gele polsbandjes. Krabbetjes en kreeften

Het karakter van de Oosterschelde veranderde van een estuarium in een zeearm.

scharrelen ook graag in deze biotoop rond. Boven water kun je genieten van vele vogelsoorten die in en rond de Oosterschelde voedsel, rust en een plek zoeken om te broeden.

Spelen met de elementen

Maar de parel van Zeeland verliest zijn glans. De ontmoeting van rivier en zee was ooit het spel der elementen. Het estuarium liet zich in al haar facetten zien en met al haar kwaliteiten. Ze schuurde stukken land weg, diepte geulen uit, bouwde schorren op en verhoogde zandplaten.

De zee heeft een nemende, eroderende, soms vernietigende kracht én ook een

Schelpeneiland midden in de Oosterschelde. Foto: Guido Krijger.

Een ontmoeting met een nieuwsgierige zeehond brengt het gevoel deel te zijn van de natuur.

brennende, voedende kracht. Met de angst voor de zee hebben de Deltawerken vorm gekregen. Maar we hebben destijds niet bedacht dat als we de zee buitensluiten we niet alleen de gevaarlijke kant, maar ook de gevende en voedende kant buitensluiten. Zo zit onze natuur in elkaar. De huidige situatie vraagt om reactie. Wat gaan we doen als de houdbaarheidsdatum van de Oosterscheldekering is bereikt?

Bouwen we dan een nieuwe of geven we de Oosterschelde weer meer speelruimte zoals vroeger? Met die speelruimte kan de zee de kans krijgen om opnieuw ook haar voedende kant te tonen.

Ben je geïnspireerd en wil je meer weten over de Oosterschelde? Kijk op www.np-oosterschelde.nl.

Op een onbewoond eiland

‘Onbewoonde eilanden hebben een grote aantrekkingskracht op mij. Na omzwervingen in verre tropische oorden ben ik in de Zeeuwse delta met mijn zeejak op zoek gegaan naar plekken die het gevoel van een onbewoond eiland oproepen. Eén van die schatten is het schelpeneiland midden in de Oosterschelde. Het is een surrealistische plek die bij hoge vloed kopje onder gaat. Ik vaar daar graag naar toe om er alleen te zijn of om mijn gasten dit te laten beleven. De stilte horen, intens de elementen voelen, vliegende en zwemmende vrienden ontmoeten. Een plekje als dit is schaars geworden en moeten we koesteren. Ik kijk reikhalzend uit naar de toekomst waarin de Oosterschelde weer de vrijheid krijgt om dit soort wilde natuur zelf te creëren.’

Guido Krijger

Guido Krijger
is lid van de Wantijredactie.